

Schola Maastricht: Concert Vrijdag 20 september 2024, 21.30 uur Basiliek OLV te Maastricht

Musica Sacra 2024: **Roeping- Uit vrije wil.**

Als het gaat om roepen, denken we spontaan aan een stem die roept en een oor dat hoort. Volgens de getuigenissen van het Oude en Nieuwe Testament is een zogenaamde **roeping** echter een veel complexer proces: hier is enerzijds God in het spel en anderzijds een mens die misschien overweldigd wordt door deze roeping. Die mens kan of wil het misschien niet horen of de roeping niet volgen. Toch moet hij onderzoeken en afwegen wat de gevolgen zijn van het al dan niet ingaan op de stem die hij hoort: wat voor consequenties het zal hebben voor zijn eigen bestaan. Immers, een roeping die aanvaard wordt heeft grote gevolgen: zijn levenspad zal als antwoord op de roeping een complete ommekeer kennen.

In ons programma laten we ons leiden door figuren uit het Oude en Nieuwe Testament, op weg naar of onderweg met hun roeping. Het gaat om levensvragen, die langs de weg van getuigenis in het uiterste geval zelfs tot martelaarschap en dood kunnen leiden.

Abraham wordt door God geroepen en moet erop vertrouwen dat hij zijn bestaan in een vreemd land zonder enige zekerheid zal kunnen voortzetten. Mozes: op wat voor weerstanden stuit hij tijdens de lange reis door de woestijn! De jonge Samuël wordt driemaal in de tempel geroepen en moet deze stem leren waarnemen als de stem van God (1 Sam 3). Het krachtige visioen van de roeping van de profeet Jesaja (Jes. 6) strekt zich uit tussen een bevende en met rook gevulde tempel en een moedeloos persoon die een zuivering moet ervaren met een gloeiende kool. De grote profeet Jeremia voelt zich te jong en moet vooralsnog pas langzaam uitgroeien tot een vrijmoedig profeet (Jer 1).

Met de missie van Jezus zet de bindende kracht van de roeping zich voort: zijn eerste leerlingen volgen Hem met vreugde, maar ze moeten hun visnetten, dat wil zeggen hun oude beroepsleven, achter zich laten (Mt 4,18,19).

De christelijke spiritualiteit zag het ja-woord van Maria altijd als het hoogtepunt van de menselijke vrijheid: zij zei haar ja in volledige vrijheid, een ja-woord waar volgens Bernhard von Clairvaux “de hele wereld op zat te wachten”.

Centraal in ons concert staat een *Alleluia* en de sequentie *Caeli enarrant* van Gottschalk van Aken voor het feest van de *Divisio Apostolorum* (voorheen op 15 juli), dat hij waarschijnlijk zelf introduceerde. De sequentie zingt over het zendingswerk van alle apostelen. Gottschalk van Aken was notaris, geestelijke, polemist en componist uit het einde van de elfde eeuw. Een twaalfde-eeuwse necrologie van de koninklijke Marienkirche in Aken vermeldt een schenking van Gottschalk voor de jaarlijkse viering van het feest *Divisio Apostolorum*, waarvoor hij deze sequentie componeerde en een preek schreef. Gottschalk knoopt niet zonder trots aan bij de grote compositiekunst van Notker Balbulus en voegt aan bijna elk vers rijkelijk Bijbelcitaten toe.

De apostel Paulus noemt zichzelf een ‘misgeboorte’ omdat hij als laatgeroepen man aanvankelijk Jezus vervolgde. Maar dan verandert de stoutmoedigheid van zijn verkondiging in een dwang: *Want er rust een dwang op mij; want wee mij als ik het evangelie niet predik* (1 Kor. 9, 16).

Sint Servaas van Tongeren (+384), beschermheer van ons Limburgs vaderland, verplaatste zijn bisschopszetel naar Maastricht. De antifoon die we zingen (samen met het Magnificat), vergelijkt zijn pelgrimstocht expliciet met de roeping van Abraham.

Het hoogtepunt van elke roeping is om tot de dood trouw te blijven aan je missie. Dit wordt gerealiseerd door de Vader, die zijn Zoon Jezus niet spaarde, maar Hem vanwege zijn gehoorzaamheid voor ons (*pro nobis*) overgaf (Rom 8, 32).

Bernhard Pfeiffer

Abraham en Moses

Responsorium	Locutus est Dominus ad Abraham	2'15''
Responsorium	Locutus est Dominus ad Moysen	2'55''

Jesaja en Jeremia

Responsorium	Vidi Dominum sedentem (Jesaja)	2'40''
Graduale	Priusquam te formarem (Jeremia)	3'10''

De eerste leerlingen van Jesus

Introitus	Dominus secus mare	1'30''
Communio	Venite post me	1'00''

Maria

Lezing: Ex Homiliis sancti Bernardi abbatis in Laudibus Virginis Matris:

Totus mundus expectat responsum Mariae

plus

Antifoon	Ecce ancilla Domini	3'20''
----------	---------------------	--------

De Apostelen

Alleluia	Gottschalk von Aachen, (* 11. eeuw; † na 1099 of 1107) Non vos me elegistis (Aachen G13)	2'50''
Sequentie	Caeli enarrant	8'30''

Paulus

Antifoon	Gratia Dei in me vacua non fuit + Ps. 115	3'00''
Responsorium	Gratia Dei	2'00''

Servatius

Responsorium	A progenie in progenies + Magnificat	6'50''
--------------	---	--------

De gehoorzaamheid van Jesus

Antifoon	Proprio Filio suo	1'25''
		<u>41'24''</u>

Teksten en vertalingen

Locutus est Dominus ad Abraham dicens: egredere de terra et de cognatione tua et veni in terram quam monstravero tibi et faciam te	De Heer zei tot Abraham: Verlaat uw land en uw verwanten en kom naar het land dat ik U wijzen zal,
--	--

<p>crescere in gentem magnam. V. Benedicens benedicam tibi et multiplicabo te. (Gen 12, 1-2)</p>	<p>En ik zal u tot een groot volk maken. V. Ik zal zegenen wie U zegenen en zal u vermenigvuldigen.</p>
<p>Locutus est Dominus ad Moysen, dicens: Descende in Aegyptum, dic Pharaoni ut dimittat populum meum, * induratum est cor Pharaonis, non vult dimittere populum meum nisi in manu forti. V.: Videns vidi afflictionem populi mei qui est in Aegypto, et gemitum eius audivi, et descendi liberare eos. (Ex 4, 19-23; 7,14; 3,7)</p>	<p>De Heer sprak tot Mozes: Daal af naar Egypte, zeg aan de Farao dat hij mijn volk laat gaan. Het hart van Farao is hard; hij zal mijn volk niet laten gaan, tenzij (gedwongen) met harde hand. Ik heb de ellende van mijn volk in Egypte gezien, Ik heb het klagen gehoord, Ik ben afgedaald om het te bevrijden.</p>
<p>Vidi Dominum sedentem super solium excelsum et elevatum, et plena erat omnis terra majestate ejus: Et ea, quae sub ipso errant, replebant templum. V. Seraphim stabant super illud: sex alae uni, et sex alae alteri. (Jes. 6, 1 V. 6,2)</p>	<p>Ik zag de Heer zitten op een hoge en verheven troon en de hele aarde is vol van zijn heerlijkheid: en zijn zomen vulden de tempel. V. Serafs stonden boven Hem; ieder had zes vleugels.</p>
<p>Priusquam te formarem in utero, novi te: et antequam exires de ventre, sanctificavi te. V.: Misit Dominus manum suam, et tetigit os meum, et dixit mihi: Priusquam... (Ier. 1, 5.9)</p>	<p>Voordat ik u in de moederschoot vormde, dacht ik aan u: voordat ge geboren werd, heb ik u geheiligd. V.: De Heer stak zijn hand uit en raakte mijn mond aan en sprak tot mij: Voordat..</p>
<p>Dominus secus mare Galilaeae vidit duos fratres, Petrum et Andream, et vocavit eos: Venite post me: faciam vos fieri piscatores hominum. (Mt 4, 18.19)</p>	<p>De Heer zag aan de oever van het meer van Galilea twee broers, Andreas en Petrus, en hij riep hen: Volgt mij, ik zal u vissers van mensen maken.</p>
<p>Venite post me: faciam vos piscatores hominum. At illi, relictis retibus et navi, secuti sunt Dominum. (Mt 4, 19.20)</p>	<p>Komt, volgt mij: ik zal maken dat gij vissers van mensen wordt. En terstond verlieten zij hun netten en hun boot en volgden de Heer.</p>
<p>Lectio Ex Homiliis sancti Bernardi abbatis in Laudibus Virginis Matris</p> <p>Audisti, Virgo, quia concipies et paries filium : audisti quod non per hominem, sed per Spiritum Sanctum. Exspectat Angelus responsum: tempus est enim ut revertatur ad Deum qui misit illum. Exspectamus et nos, o Domina, verbum miserationis, quos miserabiliter premit sententia damnationis.</p> <p>(...) Ex ore tuo pendet consolatio miserorum,</p>	<p>Gezongen lezing Uit een preek van de heilige Bernardus, abt van Clairvaux († 1153), over de lof van de Moedermaagd <i>Heel de wereld wacht op het antwoord van Maria.</i> Gij hebt gehoord, Maria, dat gij een Zoon zult ontvangen en baren, niet door tussenkomst van een mens, maar door de heilige Geest. De engel wacht op uw antwoord, want het wordt tijd voor hem om terug te keren naar God, die hem zond. Ook wij, o Vrouwe, wij die onder een vreselijk vonnis gebukt gaan, wij wachten op een woord van uw erbarmen. En niet zonder reden, want van uw mond hangt af de troost van de ongelukkigen, de</p>

<p>redemptio captivorum, liberatio damnatorum, salus denique universorum filiorum Adam, totius generis tui. Da, Virgo, responsum festinanter. Responde citius Angelo, immo per Angelum Domino. Responde verbum, et suscipe Verbum: profer tuum, et concipe divinum: emitte transitorium, et amplectere sempiternum.</p> <p>Quid tardas ? Quid trepidas ? (...) Aperi, Virgo beata, cor fidei, labia confessioni, viscera Creatori. Ecce desideratus cunctis gentibus foris pulsat ad ostium. O si te morante pertransierit, et rursus incipias dolens quaerere quem diligit anima tua!</p> <p>Surge, curre, aperi. Surge per fidem, curre per devotionem, aperi per confessionem. <i>Et inquit:</i> Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. V.: Ecce virgo concipiet, et pariet filium * et vocabitur nomen eius Emmanuel.</p>	<p>losprijs van de gevangenen, de bevrijding van de veroordeelden, ja het heil van alle kinderen van Adam, van heel uw geslacht. O Maagd, geef haastig antwoord. Geef haastig antwoord aan de engel, en door de engel aan de Heer. Spreek uit het woord, en ontvang het Woord. Geef uw woord en ontvang het goddelijk Woord. Spreek uit wat voorbijgaat, en aanvaard wat eeuwig blijft.</p> <p>Waarom aarzelt ge, waarom beeft ge? Open, o gelukzalige Maagd, uw hart voor het geloof, uw lippen voor de instemming, uw schoot voor uw Schepper. Zie, Hij die door alle volken vol verlangen wordt verwacht, staat buiten en klopt aan de deur. Ach, als ge zoudt aarzelen, en Hij gaat voorbij, zoudt ge opnieuw moeten gaan zoeken, vol pijn, naar uw 'zielsbeminde' (vgl. Hoogl. 3, 1). Sta op, haast u, doe open. Sta op in de kracht van het geloof, haast u uit liefde, doe open door uw instemming. En Maria zei: Zie de dienstmaagd des Heren, mij geschiede naar uw woord. Zie de jonge vrouw is zwanger, en zal een zoon ter wereld brengen, en gij zult hem de naam Immanuël geven.</p>
---	---

<p>Alleluia Non vos me elegistis, sed ego vos elegi, et posui vos ut eatis et fructum afferatis, et fructus vester maneat. (Io 15, 16)</p>	<p>Niet gij hebt mij uitgekozen, maar ik u en ik heb u de taak gegeven op tocht te gaan en vruchten voort te brengen, die blijvend mogen zijn.</p>
---	--

Gottschalk: Caeli enarrant (vertaling: Michael McGrade)

Translation of *Caeli enarrant*

1.	Celi enarrant gloriam Dei filii,
verbi incarnati, facti de terra
celi.	The heavens proclaim the glory of the
Son of God, of the Incarnated Word,
of the heaven made from earth
2a.	Hec enim gloria soli Domino est
congrua,	Truly this glory is fit for the Lord
alone,
2b.	Nomen est cuius magni consilii
angelus.	Whose name is the "Angel of Great
Counsel."
3a.	Istud consilium, lapso homini
auxilium, est antiquum et
profundum et verum factum,
solis tantum sanctis cognitum,	That Counsel, the aid to fallen
mankind, was made ancient and
profound and true, [and was] known
to the holy ones alone,
3b.	Dum angelus iste, homo factus
ex muliere, immortalem ex
mortali, de terra celum fecit,
ex homine angelum.	Until that angel, made man from a
woman, made the mortal one
immortal, earth heaven, man an
angel.
4a.	Hic est dominus exercituum
Deus, cuius sunt angeli missi
in terram apostoli.	This is the Lord of Hosts, God, whose
angels were sent as apostles to the
earth.
4b.	Quibus seipsum vivum prebuit
resurgens multis argumentis,
pacem victor mortis nuntians.	To whom he appeared alive, rising
again with many proofs, the victor
over death, declaring peace.
5a.	Pax vobis, ego sum, inquit,
nolite iam timere, predicate
verbum Dei creature omni
coram regibus et principibus.	"Peace be with you, it is I," he said,
"Be no more afraid, preach the word
of God to every creature [and] in the
presence of kings and princes."
5b.	Sicut misit me pater, et ego
mitto vos in mundum, estote
ergo prudentes sicut serpentes,
estote ut columbe simplices.	"As the Father sent me, so I send you
into the world; therefore be as wise
as serpents, be as simple as doves."
6a.	Hinc Petrus Romam,
apostolorum princeps, adiit,
Paulus Greciam, ubique
docens gratiam, ter quattuor
incliti proceres in plagis terre
quattuor evangelizantes trinum
et unum.	From this place Peter, the prince of the
apostles, went to Rome, [and] Paul
[went] to Greece, teaching grace
everywhere, the thrice four renowned
leaders [went] proclaiming the Three
and the One in the four corners of
the earth.
6b.	Andreas, Iacobus uterque,
Philippus, Bartholomeus,
Symon, Thaddeus, Iohannes,
Thomas et Mattheus,
duodecim iudices non ab uno
sed in unum divisi per orbem
divisos in unum colligunt.	Andrew, both Jameses, Philip,
Bartholomew, Simon, Thaddeus, John,
Thomas and Mattheus, twelve judges
divided not from one but into one,
gathered together into one the
people divided throughout the world.
7a.	In omnem terram exivit sonus
eorum,	Their sound went out through all the
world
7b.	Et in fines orbis terre verba
eorum.	And their words to the ends of the
earth.

8a.	Quam speciosi pedes evangelizantium bonum, predicantium pacem,	How beautiful are the feet of them that bring good tidings, preach peace,
8b.	Sanguine Christi redemptis ita dicentium: Syon, regnabit Deus tuus.	And say to those redeemed by the blood of Christ: "Zion, your God shall reign."
9a.	Qui verbo secula fecit, quod pro nobis verbum caro factum est in fine seculorum.	"Your God, who made the world with a word, because the Word was made flesh for our sake at the end of the world."
9b.	Hoc verbum, quod predicamus Christum crucifixum qui vivit et regnat Deus in celis.	"This Word which we preach is Christ crucified who lives and reigns as God in heaven."
10a.	Hi sunt celi, in quibus Christe, habitas, in quorum verbis tonas, fulguras signis, roras gratia.	These men are the heavens in which you dwell, O Christ, in whose words you thunder, in whose signs you lighten, in whose grace you drop dew.
10b.	His dixisti: Rorate, celi, desuper, et nubes pluant iustum, aperiatur terra germinans.	You said to these men: "O heavens, drop down the dew from above, and let the clouds rain down what is just, and let the budding earth be opened up."
11a.	Germen iustum, suscita terram nostram, quam apostolicis verbis serens germinare facias.	O Righteous Branch, awaken our soil, so that planting it with apostolic words you might make it bud forth.
11b.	Quorum verbis verbum patris tenentes in patientia fructum ferre fac nos tibi, Domine.	Make us bear fruit for you, O Lord, we who keep the words of the Father in patience by means of the words of the apostles.
12a.	Hi celi, quos magni consilii angelus inhabitas, quos non servos sed amicos appellas, quibus omnia, que audisti a patre, notificas.	These men are the heavens in whom you, the Angel of Great Counsel, dwell, whom you do not call servants but friends, to whom you tell all things which you have heard from the Father.
12b.	In quorum divisione collectum gregem custodias indivisum et in vinculo pacis, ut in te unum simus, sicut in patre tu es unus.	By the division of whom you kept the gathered flocks undivided and in the bond of peace so that we may be one in you, as you are one in the Father.
13.	Miserere nobis tu, qui habitas rex in celis.	Have mercy on us, you who dwell as king in the heavens.

<p>Gratia Dei in me vacua non fuit, sed gratia eius semper in me manet. (1 Cor 15, 10)</p> <p>Credidi, etiam cum locutus sum: "Ego humiliatus sum nimis". Ego dixi in trepidatione mea: " Omnis homo mendax". Quid retribuam Domino pro omnibus, quae retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam et nomen Domini invocabo. Vota mea Domino reddam coram omni populo eius. Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius.</p>	<p>Maar door de genade van God ben ik wat ik ben, en zijn genade aan mij is niet vergeefs geweest.</p> <p>Ik geloofde; ook toen ik sprak: 'al te diep word ik nedergebogen', toen ik heb gezegd in mijn nood: 'heel het mensengeslacht is bedrieglijk'. Kan ik ooit vergelden de Heer alwat Hij voor mij heeft volvoerd?</p> <p>De beker des heils wil ik heffen, aanroepen de naam van de Heer, de Heer mijn geloften inlossen ten overstaan van heel zijn volk. De Heer ziet het niet als gering, het sterven van zijn getrouwen.</p>
---	---

<p>O Domine, ego servus tuus, ego servus tuus et filius ancillae tuae. Dirupisti vincula mea: tibi sacrificabo hostiam laudis et nomen Domini invocabo. Vota mea Domino reddam coram omni populo eius in atriis domus Domini, in medio tui, Ierusalem. (Ps 115)</p>	<p>O, Heer, uw knecht mag ik zijn, uw knecht ben ik, zoon van uw dienstmaagd: want Gij hebt mijn boeien ontsloten. Mijn dankoffer wil ik U brengen, aanroepen de naam van de Heer, inlossen de Heer mijn geloften ten overstaan van heel zijn volk: in zijn voorhoven, in het huis van Jahwe: waar uw hart is, Jeruzalem.</p>
---	---

<p>Gratia Dei sum id quod sum, * et gratia eius in me vacua non fuit, sed semper in me manet. V.: Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi. * Et... (1 Cor 15,10; V.: 2 Tim 4, 7)</p>	<p>Maar door de genade van God ben ik wat ik ben, en zijn genade aan mij is niet vergeefs geweest. Ik heb de goede strijd gestreden, de wedloop voleind, het geloof bewaard.</p>
---	--

<p>A progenie in progenies fecit misericordiam Dominus qui eduxit Abraham de Ur Chaldeorum et de ultimis finibus terrae vocavit sanctum Servatium ut in hac terra nostra peregrinus esset et advena in illa vero patria caelesti civis sanctorum et domesticus Dei ubi nobis datus a Deo patronus jugiter intercedat pro hac sancta plebe et universis fidelibus, alleluia.</p> <p>Magnificat ...</p>	<p>Van geslacht tot geslacht Heeft God zijn barmhartigheid bewezen: Hij heeft Abraham geleid uit Ur der Chaldeeën heeft de heilige Servatius geroepen als een pelgrim in ons land. Als vreemdeling en als nieuwe bewoner in dat hemelse vaderland, als medeburger van de heiligen en als huisgenoot van God, terwijl hij ons geschonken is als beschermer moge hij op de juiste wijze voor dit heilige volk en voor alle gelovigen ten beste spreken. Alleluia.</p>
---	---

<p>Proprio Filio suo non pepercit Deus, sed pro nobis omnibus tradidit illum. (Rom. 8, 32)</p>	<p>Hij heeft zelfs zijn eigen Zoon niet gespaard; maar voor ons allen heeft Hij Hem overgeleverd.</p>
--	---